

Євгенія Миколаївна ЧЕРАН

здобувач,
Одеський державний аграрний університет

**УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ
АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ**

Черан, Є. М. Удосконалення системи фінансового забезпечення суб'єктів аграрного виробництва України [Текст] / Євгенія Миколаївна Черан // Український журнал прикладної економіки. – 2017. – Том 2. – Випуск 1. – С. 8-13. – ISSN 2415-8453.

Анотація

У статті досліджено особливості функціонування системи фінансового забезпечення в аграрному секторі країн Європейського Союзу та України. Напрацьовано пропозиції щодо удосконалення системи фінансового забезпечення аграрного виробництва на вітчизняних підприємствах з урахуванням зарубіжного досвіду країн з розвинутою економікою. Виокремлено конкретні принципи, що дозволяють оптимізувати кредитні, податкові та страхові її важелі та надати поштовх розвитку аграрної сфери України.

Ключові слова: інфраструктура; цінова політика; аграрне підприємство.

Yevheniya Mykolayivna CHERAN

PhD student,
Odessa State Agrarian University

**IMPROVEMENT OF THE FINANCIAL SUPPORT SYSTEM
OF AGRICULTURAL PRODUCTION OF UKRAINE**

Abstract

The article deals with the features of functioning of the financial security system in the agrarian sector of the European Union and Ukraine. The proposals on improving the system of financial provision of agrarian production at domestic enterprises are worked out, taking into account the foreign experience of developed countries. Specific principles are set out. They allow to optimize the credit, tax and insurance levers and give impetus to the development of the agrarian sector of Ukraine.

Keywords: infrastructure; pricing policy; agrarian enterprise.

JEL classification: L10, M10

Вступ

Фінансові потоки, на які впливають кризові трансформації, зумовлюючи відповідні фінансові відносини між державою і суспільством, є економічним регулятором усіх сфер економічних відносин, зокрема аграрної сфери національної економіки. У фінансово-економічній діяльності суб'єктів господарювання аграрної сфери фінансові потоки стають основними вимірниками масштабів аграрного виробництва і споживання, державні та інші фінансові інституції окреслюють контури функціонування суб'єктів аграрної економіки та продовольчого ринку і напрями міжгалузевих зв'язків. Саме тому в контексті виходу вітчизняної аграрної продукції на зарубіжні ринки актуальними є вивчення, адаптація та імплементація світового досвіду розвинутих країн щодо питань фінансового забезпечення суб'єктів господарювання аграрної сфери та трансферу фінансових інновацій у фінансово-економічну діяльність вітчизняних товаровиробників.

У цьому аспекті показовим з точки зору успішного практичного використання механізмів та інструментів фінансового забезпечення суб'єктів аграрної сфери є фінансова політика та реалізація її конкретних етапів у Німеччині, Іспанії та Франції, що також притаманне іншим розвиненим аграрним країнам. Останнім вдалося досягнути сталого розвитку аграрного виробництва, забезпечити продовольчу безпеку країни та ЄС, гарантувати стабільні доходи малим фермерам, переробникам та високотоварним виробництвам агропродовольчої сфери, гарантувати високу якість сільськогосподарської продукції, яка відповідає всім світовим стандартам, спираючись на соціальну відповідальність бізнесу аграрної сфери, та запропонувати відповідну цінову політику, що задовольняє всі верстви населення. Система фінансового забезпечення сталого розвитку європейських країн має власну специфіку, що певним чином відбивається на реалізації механізмів кредитування аграрного сектору, страхування та оподаткування діяльності агробізнесу, які можуть стати в нагоді для реалізації стратегічних завдань вітчизняної аграрної економіки.

Питання фінансового забезпечення діяльності підприємств аграрного сектору національної економіки розглядають вітчизняні та іноземні науковці, зокрема Ю. Анісімова, В. Г. Андрійчук, І. Ю. Гришова, Ю. І. Данько, М. Я. Дем'яненко, Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. В. Митяй, О. Б. Наумов, В. М. Опарін, П. Т. Саблук, С. С. Стоянова-Коваль, І. Б. Хома, Т. С. Шабатура, Т. Л. Шестаковська, С. М. Шкарлет, Б. О. Язлюк та ін.[1-10].

Водночас, незважаючи на велику кількість поглиблених досліджень ефективних конфігурацій та методологічних підходів до фінансового забезпечення аграрного виробництва України, існує потреба у всебічному обґрунтуванні спроможності фінансових інституцій забезпечити розвиток вітчизняного аграрного сектору з урахуванням властивостей захисту фінансових інтересів суб'єктів господарювання та досвіду провідних країн Європейського Союзу.

Мета статті

Метою статті є дослідження особливостей функціонування системи фінансового забезпечення в аграрному секторі країн Європейського Союзу та України; опрацювання пропозицій щодо удосконалення системи фінансового забезпечення аграрного виробництва на вітчизняних підприємствах з урахуванням зарубіжного досвіду країн з розвинутою економікою.

Виклад основного матеріалу дослідження

На думку експертів, не важливо, як швидко Україна стане членом ЄС, набагато важливіше зовсім інше питання: конвергенція з правилами ведення бізнесу в ЄС, саме це – ключовий фактор, що стимулює нарощення фінансових потоків та інвестицій у розвиток національної економіки. Для цього необхідно спрямувати в країну інвестиційні потоки, що потребує дієвих та ефективних організаційно-економічних механізмів розвитку національної економіки. У населення поки що немає довіри до національної валюти, що не дає стимулу більше витратити та обмежує розвиток національної економіки. За останні півроку рівень інвестицій знизився до загрозливо низького рівня. Усі інвестиційні компанії України разом інвестували менш ніж 12 % ВВП – це дуже низький та критичний показник. Систематичність фінансового забезпечення зарубіжних країн за власною будовою має відповідну специфіку, проте спільною властивістю є сукупність царини і ланок, які різняться формою економічних відносин, методами акумуляції та шляхами спрямування, і досліджується у двох рівнях – на мікрорізії (фінанси суб'єктів аграрної сфери) та макрорівні (державне кредитування, зовнішнє інвестування, агрострахування, ринок фінансових послуг) і за інституційною конструкцією щільно взаємозалежні, мають прямий і опосередкований вплив на соціально-економічний стан країни та спільноти, а також визначають організаційно-економічні механізми функціонування фінансових та інвестиційних потоків галузі.

Досліджуючи побудову фінансової архітектури та порівнюючи принципи та механізми функціонування системи фінансового забезпечення аграрного виробництва провідних країн-лідерів Європейського Союзу та України, можна відзначити велику різницю та протилежний рівень розвитку, що існує на сьогодні, у дієвості фінансової системи. Система фінансового забезпечення аграрних країн Європейського Союзу позначена панівним рівнем централізації і ґрунтується, головним чином, на нормативно-регулюючих засадах спільного механізму аграрної політики ЄС з урахуванням автономії та особливостей кожної країни, характеризується двома рівнями, що поєднують традиційно загальнодержавні та місцеві фінанси із використанням наступних взаємозалежних та одночасно автономних складових: центральний (державний) бюджет, місцеві бюджети, спеціальні фонди та фінанси державних підприємств. Система фінансового забезпечення в аспекті формування аграрної політики розвинутих країн ЄС відзначається формуванням та дією комплексного порядку спеціальних цільових фондів, наданням спеціальних рахунків і приєднаних бюджетів та позабюджетних фондів. Їх загальною ефективною рисою є організаційно-правова автономія, яка базується на власних цільових джерелах фінансування та дієвій нормативній базі, яка гарантує право власності інвесторів та дозволяє залучати альтернативні джерела фінансування та формувати зовнішні та внутрішні інвестиційні потоки. За нормативними вимогами Центральний бюджет (загальний бюджет, приєднані бюджети різних державних організацій, спеціальні рахунки казначейства) акумулює приблизно 80 % усіх доходів і витрат фінансової системи країн ЄС [3].

Підсумовуючи наукові та практичні результати дослідження ефективності фінансової системи аграрного виробництва країн-лідерів ЄС, можна виокремити конкретні принципи, що дозволяють оптимізувати кредитні, податкові та страхові її важелі та надати поштовх розвитку аграрної сфери України за умови імплементації в процеси реалізації вітчизняної аграрної політики:

1. Підтримка доходів виробників. Сюди входять: компенсаційні платежі, зокрема пов'язані з дією природних рентоутворювальних чинників; платежі через збитки від стихійних лих; платежі за збиток, пов'язаний з реорганізацією виробництва [2].

2. Цінове втручання, що припускає низку дій на ринку продовольства: підтримка внутрішніх цін на сільськогосподарську продукцію; встановлення квот; встановлення податків на експорт та імпорт продовольства [3].

3. Компенсація витрат. Передбачає заходи по субсидуванню виробників, що придбавають засоби виробництва: субсидування або пільгове оподаткування при придбанні добрив, кормів і агрохімікатів; субсидування виплат відсотків по отриманих кредитах; субсидування виплат по страхуванню майна [4].

4. Сприяння розвитку ринку. Заходи, згруповані в цьому розділі, припускають державне фінансування: розробку і здійснення ринкових програм; витрат на зберігання продукції, покращення якості, а також проведення транспортних робіт по перевезенню продукції всіх ланок аграрного виробництва [6].

5. Сприяння розвитку виробничої інфраструктури. Припускає виділення бюджетних коштів на проведення заходів довгострокового характеру, що забезпечують підвищення ефективності виробництва; субсидії на будівництво господарських приміщень; субсидії на здійснення іригаційних проектів; субсидії на рекультивуацію земель; сприяння створенню фермерських та кластерних об'єднань [5].

6. Реалізація програм регіонального рівня, що отримали державну підтримку, передбачає надходження субвенцій та інших видів бюджетної фінансової підтримки на реалізацію завдань розвитку та нарощення масштабів аграрного виробництва, підтримку кластерних механізмів аграрної сфери на регіональному рівні.

7. Макроекономічна політика. У цій групі об'єднано заходи державного регулювання сільського господарства, не пов'язані безпосередньо з галуззю, але які впливають на ефективність його функціонування через проведення пільгової податкової політики; підтримку національної валюти; зовнішньоторговельну діяльність [7].

Сучасні відносини між державою і суб'єктам аграрного виробництва у сфері формування фінансових потоків та спрямування інноваційного забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери базуються на заходах прямого та опосередкованого бюджетного фінансування.

Особливістю фінансової політики у межах Спільного ринку є функціонування системи захисних інструментів для власних товаровиробників сільськогосподарської продукції (митні збори, компенсаційні платежі фермерам і експортерам, що покривають різницю між внутрішніми і світовими цінами), а також підтримки виробництва сільськогосподарської продукції переважно непрямыми субсидіями (близько 90 %), що дозволяє не тільки зберігати своєрідність і спеціалізацію аграрного потенціалу окремих країн, але і перетворити Західну Європу на найбільшого експортера продовольства, успішно конкуруючого на світовому ринку. Так субсидії та пряма грошова допомога для сільського господарства у 2009 році склала 37 % бюджету ЄС (43,3 млрд євро), з них Франції було виділено субсидій для сільського господарства 10 млрд євро. У структурі державних субсидій найбільшу питому вагу мають засоби на підтримку цін [2].

Принципи цінової політики в аграрній сфері та державної підтримки цін на основну фермерську продукцію, що впроваджуються у світових країнах – лідерах ЄС, є ідентичними, проте це не відкидає додаткові механізми державного регулювання та стимулювання агропродовольчих ринків з боку автономних країн до досягнення стратегічно очікуваного їхнього рівня. Серед країн ЄС у Франції система оподаткування

вирізняється високою часткою обов'язкових відрахувань (податкових платежів і внесків до фондів соціального призначення) у валовому внутрішньому продукті та має декілька рівнів, разом із федеральними податками, регіональними й місцевими податками.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Практична діяльність аграрних підприємств вказує на фрагментарність упровадження теоретико-методологічних розробок та недостатність фінансового забезпечення аграрних товаровиробників України як класичними, так і альтернативними джерелами формування капіталу, характеризується дисфункціональністю та безсистемністю управління фінансовими потоками галузі, має низку нормативно-правових прогалин, що не дозволяє задовільнити фінансові потреби суб'єктів аграрного виробництва в сучасних умовах. Узагальнюючи вітчизняну та зарубіжну думку, з теоретико-методологічної точки зору, фінансове забезпечення суб'єктів аграрної сфери генерує такий рівень захисту фінансових інтересів власників бізнесу і їх задоволення у фінансових ресурсах за необхідними масштабами в оптимальних співвідношеннях, який гарантує сталий розвиток окремих суб'єктів аграрного виробництва та соціально-економічної сфери аграрного сектору національної економіки, створення умов конкурентоспроможності та якості аграрної продукції на світових ринках та мінімізацію аграрних та фінансових ризиків.

Список літератури

1. Наумов, О. Б. Механізм державно-приватного партнерства як інструмент стабілізації інвестиційного процесу / О. Б. Наумов, С. С. Стоянова-Коваль // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. – № 6. – С. 98-105.
2. Карабанов, О. В. Фінансово-економічна захищеність аграрного підприємства і принципи її забезпечення / О. В. Карабанов // Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент». – №12 (66). – 2015. – С.111-114.
3. Стоянова-Коваль, С. С. Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної діяльності в агропродовольчій сфері України / С. С. Стоянова-Коваль // Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент». – №12 (66). – 2015 – С. 34-38.
4. Гришова І. Ю. Інвестування стратегій інноваційного розвитку суб'єктів аграрної сфери України / І. Ю. Гришова, С. С. Стоянова-Коваль // Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент». – № 4 (68). – 2016 – С. 12-16.
5. Галицький, О. М. Теоретико-методологічні засади адаптивного управління підприємств / О. М. Галицький // Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент». – №12 (70). – 2016. – С. 38-64.
6. Гришова, І. Ю. Ефективний методичний інструментарій прогнозування фінансово-економічної стійкості / О. В. Глушко, І. Ю. Гришова, Н. В. Лагодієнко // Актуальні проблеми економіки. – 2017. – №1. – С. 359-366.
7. Гришова, І. Ю. Обґрунтованість та ефективність виконання бюджетних програм / І. Ю. Гришова, В. А. Замлінський // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2013. – № 3. – Ч. 2. – С. 227-231.
8. Гришова, І. Ю. Аналітичне забезпечення економічного розвитку підприємств з позицій інвестиційної привабливості / І. Ю. Гришова, С. С. Стоянова-Коваль //

Проблеми і перспективи економіки та управління: науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 2. – С. 195-204.

9. Данько, Ю. І. Ринкова система України: стан та перспективи розвитку: монографія [Електронний ресурс] / За заг. ред. О. В. Макарюка, В. М. Жмайлова, Ю. І. Данька. – Х.: «МіськДрук», 2011. – 964 с.
10. Щербата, М. Ю. Сучасні трансформації ресурсно-виробничого потенціалу національної економіки України / І. Ю. Гришова, М. Ю. Щербата // Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Economy. Priorytetowe obszary nauki" (29.11.2015 – 30.11.2015) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – str. 34-37.

References

1. Naumov, O. B. & Stoyanova-Koval', S. S. (2016). Mekhanizm derzhavno-pryvatnoho partnerstva yak instrument stabilizatsiyi investytsiynoho protsesu. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*, 6, 98-105.
2. Karabanov, O. V. (2015). Finansovo-ekonomichna zakhyshchenist' ahrarnoho pidpryyemstva i pryntsypy yiyi zabezpechennya. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu seriya «Ekonomika ta menedzhment»*, 12 (66), 111-114.
3. Stoyanova-Koval', S. S. (2015). Naukovo-metodychni pidkhody do otsinky investytsiynoyi diyal'nosti v ahroprodoval'chiy sferi Ukrayiny. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu seriya «Ekonomika ta menedzhment»*, 12 (66), 34-38.
4. Hryshova, I. Yu. & Stoyanova-Koval', S. S. (2016). Investuvannya stratehiy innovatsiynoho rozvytku subyektiv ahrarnoyi sfery Ukrayiny. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu seriya «Ekonomika ta menedzhment»*, 4 (68), 12-16.
5. Halyts'kyy, O. M. (2016). Teoretyko-metodolohichni zasady adaptivnoho upravlinnya pidpryyemstv. *Visnyk Sums'koho natsional'noho ahrarnoho universytetu seriya «Ekonomika ta menedzhment»*, 12 (70), 38-64.
6. Hlushko, O. V., Hryshova, I. Yu. & Lahodiyenko, N. V. (2017). Efektyvnyy metodychnyy instrumentariy prohnozuvannya finansovo-ekonomichnoyi stiykosti. *Aktual'ni problemy ekonomiky*, 1, 359-366.
7. Hryshova, I. Yu. & Zamlins'kyy, V. A. (2013). Obhruntovanist' ta efektyvnist' vykonannya byudzhetnykh prohram. *Visnyk Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya*, 3(2), 227-231.
8. Hryshova, I. Yu. & Stoyanova-Koval', S. S. (2015). Analitychne zabezpechennya ekonomichnoho rozvytku pidpryyemstv z pozytsiy investytsiynoyi pryvabylyvosti. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnya*, 2, 195-204.
9. Makaryuk, O. V., Zhmaylov, V. M. & Dan'ko, Yu. I. (2011). *Rynkova systema Ukrayiny: stan ta perspektyvy rozvytku*. Kharkiv: Mis'kDruk.
10. Shcherbata, M. Yu. & Hryshova, I. Yu. (2015). *Suchasni transformatsiyi resursno-vyrobnychoho potentsialu natsional'noyi ekonomiky Ukrayiny*. Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Economy. Priorytetowe obszary nauki" (29.11.2015 – 30.11.2015) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 34-37.

Стаття надійшла до редакції 12.02.2017 р.